

УДК 338.43.01

ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ РЕФОРМУВАННЯМ АГРАРНОГО СЕКТОРА РЕГІОНУ

*М.В. Дубініна, к.е.н., доцент
Миколаївський державний аграрний університет*

Directions of perfection of the mechanism of management by the further reforming of subjects of agrarian sphere taking into account branch specificity for their steady and effective functioning are defined.

Определены направления совершенствования механизма управления дальнейшим реформированием субъектов аграрной сферы с учетом отраслевой специфики для их устойчивого и эффективного функционирования.

Вступ. Нові економічні умови, що формуються в аграрному секторі, вимагають від суб'єктів ринкових відносин адекватної системи управління, при цьому найважливішим фактором успіху є постійне вдосконалювання теорії і практики управління. Для сільськогосподарських підприємств розробка та реалізація ефективної та оперативної системи управління є необхідною умовою і етапом їх сталого розвитку. Це обумовлено цілою низкою причин, перш за все: загостренням конкуренції на агропродовольчих ринках, руйнуванням матеріально-технічного потенціалу більшості галузевих суб'єктів.

Постановка задачі. Реформування в аграрному секторі економіки є складовою частиною загального процесу перетворень, і перш за все, в напрямку вдосконалення відносин власності та зниження гостроти структурних дисбалансів. Мета галузевої реформи полягає у забезпеченні базових умов для нормального функціонування та сталого відтворення всіх елементів ринкової системи. Саме в ході докорінної зміни відносин власності в масштабах всієї економічної системи країни можливе формування нових мотивацій господарюючих суб'єктів і передумов для вдосконалення структури виробництва, як ключових умов підвищення його ефективності. Економічна реформа, яка була розпочата в 1991 році, до цього часу не вирішила проблем, що накопичилися в аграрному секторі. Сільськогосподарські товаровиробники, що функціонують у даний час в своїй більшості слабо орієнтуються у ринковому просторі і не готові до конкурентної протидії. Розвиток процесів трансформації економічних структур контролюється і регулюється на всіх рівнях явно недостатньо в зв'язку з відсутністю розроблених методів, інструментів та критеріїв діагностики. Реформування в цілому і трансформація, зокрема, все ще не розглядаються як складні соціально - економічні системи, що вимагають адекватної оцінки і цільового управління на кожному з етапів.

Результати. Ретроспективне вивчення проблеми показало, що саме від приватизації як визначального двигуна радикальної реформи всієї економіки українське суспільство сподівалося отримати більш ефективний механізм господарського регулювання. Ці очікування виправдовувалися наявністю історично підтвердженою в різних ринкових моделях зв'язку між приватною формою власності на засоби виробництва, з одного боку, і системою конкурентних відносин між виробниками, що сприяє безперервному підвищенню ефективності використання всіх факторів виробництва, з іншого. Основною метою проведеної в аграрному секторі приватизації було створення класу власників, забезпечення умов розвитку конкурентної економіки та підвищення ефективності виробництва. На жаль наслідки початкового етапу аграрного реформування зводяться до наступного:

- триває розпад великих високотоварних господарств на дрібнотоварне виробництво, що створює необхідність у великих додаткових капіталовкладеннях, з метою формування їх виробничої бази та інфраструктури і уповільнює темпи виробництва;

- формується мелкоконтурність земельних ділянок фермерських господарств, що не дозволяє впроваджувати передові технології, зумовлює зростання витрат ручної праці;
- посилюється відчуження основної частини працівників аграрної сфери не тільки від права розпорядження землею, але і від права розпорядження отриманим доходом, а також від участі в управлінні діяльністю самого суб'єкта господарювання;
- деградує система ведення галузей сільського господарства: руйнується система сівозмін, агротехніки, меліорації, кормова база великих тваринницьких ферм і комплексів;
- вилучення земельних паїв у діючих товаровиробників веде до зниження їх ресурсного потенціалу в цілому.

Як показав аналіз ситуації значна частина проблем виведення аграрного сектора з кризи може бути вирішена в регіонах через бюджетну підтримку, кооперацію та інтеграцію сільського господарства з переробними підприємствами, економічне стимулювання, розробку систем ведення агропромислового виробництва та антикризових програм.

Наші дослідження показують, що прорахунки у темпах і координації ринкових перетворень в силу об'єктивних та суб'єктивних причин не змогли підвищити трудову активність в аграрній сфері виробництва, деформували морально-психологічний клімат у колективах, призвели до різкого зниження рівня життя, загального наростання незадоволення до процесу реформування в цілому. Причинами цього, на нашу думку, є:

- проведення аграрної реформи зверху, адміністративними методами, без врахування реальної ситуації і регіональних особливостей;
- пріоритетний курс на розвиток приватного сектору, в першу чергу фермерських господарств;
- різке скорочення державного фінансування аграрного сектора;
- не ефективно державне регулювання аграрного ринку та підтримка вітчизняних товаровиробників.

Макроекономічний аналіз дозволяє констатувати, що значна частина проблем кризового стану аграрного сектора може бути вирішена в регіонах через кооперацію та інтеграцію сільського господарства з переробними підприємствами, економічне стимулювання, розробку антикризових програм, їх бюджетну підтримку.

Сільськогосподарські товаровиробники, що функціонують сьогодні у своїй більшості не є ринково орієнтованими і слабо адаптуються до нових умов господарювання. Територіально-галузевими органами реформування в багатьох випадках не розглядається як складне соціально-економічне явище, що потребують економічної оцінки та певного цільового впливу в часі і просторі. Теоретичне і практичне значення більш ефективного управління процесами реформування зростає ще й тому, що в сільськогосподарському виробництві не спостерігається суттєвого зниження негативних тенденцій і стабілізації в розвитку.

На нашу думку, ключову роль у вирішенні стратегічних і тактичних проблем аграрного реформування повинна зіграти позитивна методологія поетапного реформування аграрного сектора економіки. Суть, якої полягає в забезпеченні динамічного переходу від підприємства, що представляє собою виробничо-технологічну одиницю до підприємства, що базується на капіталі і є саморегулюючою економічною системою. Для цього важливо, щоб система управління сільськогосподарським виробництвом включала в себе раціональне поєднання наступних елементів:

- механізмів ринкового саморегулювання, що забезпечують баланс попиту і пропозиції на всіх стадіях руху сільськогосподарської продукції, сировини і продовольства;
- методів державного регулювання, що коректують в допустимих межах розвиток АПК відповідно з поставленими цілями і завданнями функціонування загальнодержавного продовольчого ринку;
- інструментів регіонального управління агропромисловим виробництвом;
- важелів внутрішнього управління, що забезпечують "прив'язку" ринкових механізмів і методів держрегулювання до конкретних умов господарської діяльності даного підприємства.

При цьому основні концептуальні принципи подальшого вдосконалення ринкових трансформацій в соціальній та економічній сфері вітчизняного аграрного сектора можуть бути сформульовані наступним чином:

1. Основним критерієм оцінки проведеної аграрної реформи слід визнати оптимальне досягнення поставлених раніше цілей і завдань і результативність заходів у галузі системних трансформацій аграрної сфери, орієнтованих на мінімум соціальних витрат в період реформування аграрних відносин.

2. Слід визнати необхідність досягнення оптимального поєднання елементів революційного та еволюційного розвитку аграрної реформи і трансформацій.

3. Стале реформування в обов'язковому порядку повинно враховувати історичний досвід системних перетворень в аграрній сфері інших країн світу з обов'язковим врахуванням особливостей української дійсності, менталітету селянства і наслідків розвитку соціально-економічної системи.

4. Інтенсивність реформаційних нововведень і перетворень повинна бути адекватна готовності аграрної системи прийняти ці трансформації, спрямованість і тенденції їх розвитку.

5. Політика проведення аграрних реформ повинна характеризуватися своєю комплексністю та системним підходом до вирішення життєво важливих проблем. В умовах ринкових трансформацій на першому етапі перетворень ставиться мета забезпечити стійке зростання добробуту сільського населення. Далі, у міру розвитку економічного бізнесу і вироблених аграрних відносин, передбачається вирішення більш важливого і відповідального завдання зі сталого розвитку соціально-економічної системи в цілому.

6. Оптимальне і цілеспрямоване регулювання трансформаційних процесів в аграрному комплексі повинне ґрунтуватися на основних принципах його управління.

Висновки. Незважаючи на низький рівень ефективності виробництва більшості господарюючих суб'єктів доцільно для послаблення небезпечних тенденцій, на сучасному етапі, підтримувати всі функціонуючі в аграрному секторі регіону форми діяльності, з пріоритетним виділенням товаровиробників, що стимулюють розвиток агропромислової інтеграції, інвестиційних та інноваційних ринків. До числа таких суб'єктів можна віднести підприємства, які кооперуються в холдинги (кластори), що характеризуються різними формами об'єднань з високим технологічним, фінансовими та експортним потенціалом.

Ефективність розвитку подібних формувань зумовлена тим, що вони:

по - перше, дозволяють зберегти велике товарне виробництво, уникнути руйнівного банкрутства сільськогосподарських підприємств, що опинилися в складному фінансовому положенні, зберегти робочі місця і забезпечити соціальну стабільність;

по - друге, зумовлюють приплив капіталу, а на його основі - технічне і технологічне переозброєння виробництва, ліквідацію заборгованості з заробітної плати і, як наслідок - зростання виробництва;

по-третє, забезпечують участь сільськогосподарських товаровиробників у великих транснаціональних холдингових формуваннях, що істотно розширює ринки збуту.

Велике значення інтегрованих об'єднань холдингового типу полягає в тому, що вони здатні заповнювати недолік в організаційному, фінансовому та матеріальному забезпеченні сільськогосподарського виробництва, що утворився через економію коштів, в ході реформування, у тому числі в результаті усунення держави від масштабної підтримки вітчизняного аграрного сектора.

Список використаної літератури

1. Саблук П.Т. Становлення аграрної політики в Україні / П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2006. – № 1. – С. 4-11.
2. Сіренко Н.М. Інноваційне забезпечення аграрного сектора як запорука сталого розвитку України / Н.М.Сіренко. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – Миколаїв, 2007.- Вип. №4 (43). – С. 46-52.
3. Панорама аграрного сектора України. — Режим доступу: http://www.minagro.kiev.ua/files/00006351/Panorama08_new.pdf